NIEUWSBRIEF

Jorden (links) en Lucas van Foreest, de schaker en het talent van 2016!

nummer 91

juni 2017

Geopend:
dinsdag tot en met vrijdag en de eerste zaterdag van de maand van 12.00-16.00 uur

MAX EUWE CENTRUM

Max Euweplein 30a • 1017 MB Amsterdam
020-625 7017 euwemec@xs4all.nl www.maxeuwe.nl

Bestuur en medewerkers

BESTUUR

J. van Run voorzitter
C. Visser, vicevoorzitter
F. Jacobs, secretaris
A. Riemens, penningmeester
J. van den Berg, algemeen lid
D. Brouwer, algemeen lid
E. Rebers, algemeen lid
M. Stam, algemeen lid

Algemeen adviseur: H. Ree
Adviseur topschaak: J. Timman
Adviseur public relations: H. Böhm
Adviseur wetenschap: H. van den Herik

MEDEWERKERS

Bibliothecaris: E. Straat
Conservator: J. Vijfschaft
Donateuradministrateur: R. Nep
Financieel administrateur: A. Bezemer
Foto's: archief MEC, Bas Beekhuizen en Sheila Timp
Manager: E. Sibbing
Redactie Nieuwsbrief: M. bij de Weg, D. Goes, F. Jacobs, E. Sibbing, B. Stam en E. Straat
Vrijwilligers: F. Altena, W. Colenbrander, R. Hillebrandt, B. Stam, C. ten Woude en L. Zevedei
Webmaster: B. van den Berg

JORDEN VAN FOREEST SCHAKER VAN 2016!

Op de Euweborrel van woensdag 31 mei is Jorden van Foreest uitgeroepen tot schaker van het jaar.

Jorden werd in 2016 jaar, als zeventienjarige, Nederlands kampioen. Daarmee was hij na Anish Giri de jongste titelhouder ooit. In Hoogeveen speelde hij in oktober 2016 een match tegen voormalig Nederlands kampioen Ivan Sokolov, die hij weliswaar met 2½-3½ verloor, maar die uiterst spannende partijen opleverde. Zijn rating steeg in 2016 bijna honderd punten, zodat hij zich in de top tien van Nederland nestelde.

De jury, bestaande uit Gert Ligterink (*Volkskrant*), Hans Ree (*NRC*) en Dharma Tjiam (directeur KNSB), benoemde tevens Lucas van Foreest tot talent van het jaar. Lucas haalde diverse goede resultaten in 2016 en werd vorig jaar Internationaal Meester. Intussen heeft hij al twee grootmeesterresultaten behaald. Ook Lucas ging in één jaar bijna honderd ratingpunten vooruit.

Inhoud

Bestuur en medewerkers 2

Jorden van Foreest schaker van 2016! 2

Réti in Nederland 4

Euwe speelt Batakschaak 10

Pleinfestival met Chess Queens op zaterdag 8 juli 15

Schaken en muziek: groot orkest en kamermuziek…. 16

Lucas van Foreest: een schaker met de mentaliteit van een winnaar 20

De vroege jaren van de FIDE 23

Ontmoetingen met wereldkampioenen en vijf andere nieuwe boeken 30

Financieel jaarverslag Max Euwe Centrum 2016 32

De sponsoren van het Max Euwe Centrum 34

Schenkingen 34

Vrijwilligers 35

Donateurs en Vrienden van Euwe 35

De MEC-kalender 36

In Memoriam Niek Oud (1927-2017)

Op 6 mei jongstleden is Niek Oud overleden. Hij was tussen 1994 en 1998 penningmeester van het MEC. De VAS'er was een graag geziene speler in de Amsterdamse schaakwereld, maar bezocht ook vele seniorentoernooien in het buitenland. Hij was tot voor kort een van de oudste spelers in de KNSB-competitie, maar door ziekte kon hij daar de laatste maanden niet meer aan meedoen. Niek werd 89 jaar oud.

Réti in Nederland

Symon Algera

Richard Réti heeft zich in Nederland ontwikkeld tot één van de meest veelzijdige schakers ooit. Hij was toernooischaker, schaaktrainer, probleemcomponist en blindschaker. Op al die terreinen hoorde hij in zijn Nederlandse periode bij de besten van de wereld. Met zijn analyse van het schaakspel in ons land legde hij de basis voor de stroming van de 'hypermodernen' die het schaken later een belangrijke wending zouden geven. Ook voor het vaderlandse schaken is hij van grote betekenis geweest, in 1935 werd zijn leerling Max Euwe wereldkampioen. Tot zijn dertigste jaar leidde Réti een betrekkelijk anoniem bestaan. Een uitnodiging uit Nederland zou een keerpunt worden in zijn leven.

Richard Réti wordt op 28 mei 1889 geboren in Hongarije. Op jonge leeftijd is hij geen groot schaaktalent. Hij doorloopt het gymnasium en begint een studie wiskunde aan de Universiteit van Wenen. Daarmee wil het niet erg vlotten, en hij is vaker in Café Central te vinden dan op de universiteit.
Café Central is in die dagen niet alleen een ontmoetingsplaats voor intellectuelen, politici en kunstenaars, maar er wordt ook veel en sterk geschaakt. Twee illustere tijdgenoten die Réti daar mogelijk heeft ontmoet, zijn Lenin en Trotski. Beide revolutionairen zijn stamgasten van Café Central en ook fanatieke schakers.
Vrienden uit die tijd noemen Réti extreem verstrooid en vergeetachtig. Tartakower schrijft later, dat als je ergens de aktetas van Richard zag, je zeker wist dat hij daar geweest moest zijn. Met enige jaloezie wordt ook gezegd dat hij veel succes heeft bij de vrouwen.
Vlak voor het afronden van zijn studie breekt de Eerste Wereldoorlog uit en wordt Réti opgeroepen voor militaire dienst. Hij zal geen heldenrol spelen; door zijn zwakke gezondheid mag hij administratief werk doen op een verre veldpost aan de grens met Servië.
De oorlog verloopt desastreus voor de Hongaren: een groot gedeelte van hun grondgebied gaat verloren, velen verliezen hun paspoort, er heerst honger, bittere armoede, en er is geen werk. Richard pakt zijn wiskundestudie weer op, maar het volgende onheil dient zich aan. Bij een bezoek aan Café Central raakt hij zijn scriptie kwijt. Dat manuscript had hij om onduidelijke redenen altijd bij zich, zonder er een kopie van te hebben. Door deze tegenslag wordt Richard, die dan al bijna dertig jaar oud is, depressief. In deze ellendige omstandigheden ontvangt Réti een uitnodiging uit Nederland.

Drie maanden naar Nederland

Het neutrale Nederland heeft tijdens de Eerste Wereldoorlog één miljoen vooral Belgische vluchtelingen opgenomen. Ook daarna vinden veel oorlogsslachtoffers een gastvrij onthaal in ons land. Zo worden 150.000 ernstig ondervoede Hongaarse kinderen tijdelijk ondergebracht bij Nederlandse pleegouders.
De uitnodiging aan Réti past in dit ruimhartige vluchtelingenbeleid, maar is niet uitsluitend ingegeven door liefdadigheid. De Nederlandse Schaakbond nodigt hem uit om voor drie maan-

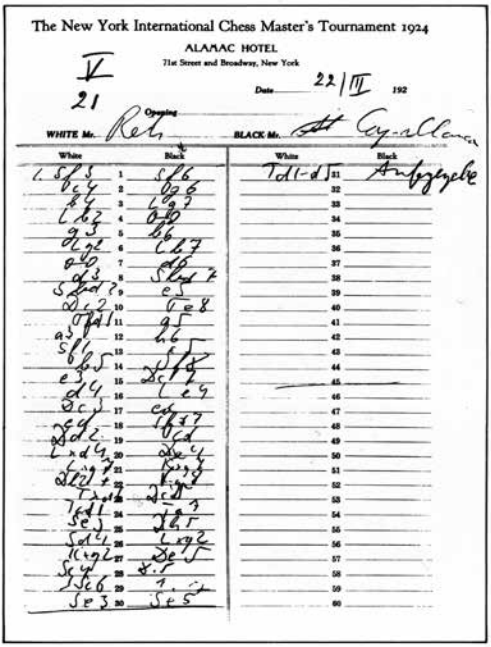
The New York International Chess Master's Tournament 1924
ALAMAC HOTEL
71st Street and Broadway, New York
V
21
Date 22/VI 192
WHITE Mr. Réti
BLACK Mr. Capablanca
White | Black | White | Black

Réti's notatiebiljet van zijn beroemde overwinning op Capablanca.

den naar Nederland te komen om het schaken in ons land naar een hoger niveau te tillen. Van Réti wordt verwacht dat hij hier tegen sterke vaderlandse spelers zal schaken en lezingen en trainingen zal geven. In ruil daarvoor zal Nederland zorgen voor onderdak en onderhoud.
De man achter de uitnodiging is de welgestelde en kleurrijke Rotterdamse advocaat Mr. G.C.A. Oskam. Hij behoort op dat moment tot de sterkste schakers van Nederland, maar is vooral bekend als bestuurder en schaakweldoener. Hij onderhoudt warme contacten met veel beroemde schakers zoals Lasker, Capablanca, Rubinstein en Aljechin, die allen wel eens bij hem thuis logeren.

Drie glazen melk

Réti neemt de uitnodiging dankbaar aan.
Zijn komst wordt in het *Tijdschrift van den Nederlandschen Schaakbond* aangekondigd: "De bekende schaakmeester Richard Réti uit Weenen is voornemens midden Juni of begin Juli ons land te bezoeken. De heer Réti is bereid tot het spelen van ernstige partijen, hetzij tegen één persoon ofwel in consultatie, tot het geven van simultaan- en blindséances, alsook tot het houden in de Duitsche taal van voordrachten over schaaktheorie (openingsleer, het leiden van den aanval, positiespel enz.). Vereenigingen, die den meester in hun midden wenschen te zien, worden uitgenoodigd, zich spoedig te wenden tot den Bondssecretaris."

Op 20 juni 1919 komt de Hongaar aan in Nederland. In de dagen erna worden er al direct twee blindsimultaanseances georganiseerd bij DD in Den Haag. Het *Tijdschrift* meldt dat er na het beëindigen van de laatste partij geen einde kwam aan het handgeklap. De auteur schrijft verder dat de schaakmeester, die niet rookt en drie glazen melk drinkt, er slecht uitziet.
Réti krijgt een druk programma voorgeschoteld. Hij wordt op zijn tournee door Nederland bijna altijd begeleid door Oskam. In het *Tijdschrift* doet Oskam verslag van een teamwedstrijd in Rotterdam. Réti heeft zijn partij tegen Schelfhout, schaakjournalist van *De Telegraaf*, moeten afbreken in een onduidelijke stelling.
Na afloop van de match lopen Réti en Oskam naar diens huis in Rotterdam. Het gesprek gaat alleen maar over de afgebroken partij. Ze komen er niet uit. Réti gaat kennelijk de nacht door met zijn analyse, want 's morgens om zeven uur hoort Oskam getik aan zijn raam. Réti heeft vanuit zijn kamer een briefje met potlood aan een touwtje laten zakken met de tekst: "*Lieber Herr Oskam, Ich wünsche Ihnen guten Morgen, ich teile Ihnen mit dass ich mein Endspiel gewinne, Ihr Réti*".

Hij wint de afgebroken partij inderdaad. Ondertussen trekt Réti door Nederland, bezoekt alle grote schaakverenigingen, en geeft veel simultaanseances.

Wereldrecord blindsimultaan

Op 6 augustus 1919 staat er een bijzonder evenement op het programma: een aanval op het wereldrecord simultaan blindschaken van Harry Nelson Pillsbury. De schaakbond, die de recordpoging organiseert, geeft zelf weinig ruchtbaarheid aan het festijn, maar de kranten en de internationale pers des te meer.
Het *Haarlem's Dagblad* doet uitgebreid verslag. Een paar citaten:
"Reeds dadelijk moest de fraaie wijze van openen van den meester bewonderd worden. In de meeste partijen bracht hij dadelijk de paarden in 't gevecht".
"Om 11 uur repeteerde Mr Réti, den stand der partijen. Alle aanwezigen stonden verbluft, want zonder fouten noemde hij den stand van al de niet afgewerkte partijen op. Een luid applaus vertolkte die hulde".
"Eerst om 2 uur eindigde de seance. 7,5 uur had Mr Réti ingespannen gewerkt."
Het *Tijdschrift* geeft meer details. Er doen vijf spelers mee uit de hoofdklasse, dertien uit de eerste klasse en zes uit de tweede klasse. Réti wint twaalf partijen, negen eindigen in remise en drie gaan verloren. Het wereldrecord van 24 borden wordt officieel erkend.

Blindschaker en schaaktrainer

Réti heeft vanaf zijn vroegste jeugd blindgeschaakt. Zijn vriend Karel Opočenský schrijft in zijn herinneringen aan Réti dat ze vaak blindschaaktoernooitjes in cafés speelden, waarbij de speler die als laatste eindigde, de totale rekening moest betalen. Dat treurige lot treft meestal Réti. Hij is volgens Opočenský weliswaar de beste blindspeler, maar verdraagt de wijn veel minder goed dan de anderen.
Réti vindt simultaan blindschaken eigenlijk niet zo interessant en waarschuwt zelfs voor de gevaren. Hij is ook ongelukkig met de kranten, die hem beschrijven als een soort illusionist, maar doet het vooral omdat er als beroepsschaker het meeste geld mee te verdienen is.
Réti vindt blindschaken echter wel erg nuttig als training voor toernooischakers. In het *Rotterdamsch Schaaknieuws* publiceert hij in 1928 een artikel over zijn trainingsmethoden: "Hoe ik blind leerde spelen". Hij schrijft daarin dat zijn eigen speelkracht door blindschaken in zeer korte tijd omhoog is geschoten. De Hongaar vindt ook dat een hoofdklassespeler vrijwel even goed blind moeten kunnen schaken als met bord en stukken. Eliot Hearst gaat in zijn standaardwerk *Blindfold Chess* uitvoerig in op Réti als blindschaker en noemt hem samen met Aljechin de beste blindschakers die ooit hebben geleefd.

Analyse van de Nederlandse schaakgemeenschap

In de eerste drie maanden van zijn verblijf speelt Réti tegen de sterkste schakers van Nederland, waaronder ook de talentvolle, achttienjarige Max Euwe. Over zijn ervaringen schrijft Réti een artikel in het *Algemeen Handelsblad,* getiteld "Het schaakspel in Nederland". De boodschap is hard. De Hongaarse meester schrijft dat Nederland veel begaafde schakers heeft, maar concludeert ook dat geen van hen "op een meestertournooi kan deelnemen met kans op goed resultaat."
Réti geeft een scherpe analyse. De Nederlandse schakers baseren zich volgens hem te veel op boekenwijsheid en doen te weinig aan zelfstudie. Hij ziet dat ook in Duitsland en hij wijt dat aan de invloed van de grote leermeester van

In Gotenburg 1920 behaalde Réti (staande, derde van links) misschien wel zijn mooiste overwinning.

de Duitse en Nederlandse schakers, dr. Siegbert Tarrasch. Diens dogmatische verhandelingen zijn volgens Réti weliswaar zeer leerzaam, maar daarmee zijn ze nog niet de enig juiste.
De opvattingen van Tarrasch hebben volgens Réti op de ontwikkeling van het schaken in Duitsland en Nederland een remmende werking gehad. Dit in tegenstelling tot Wenen, waar het creatieve koffiehuisschaak van Café Central wél veel sterke schakers heeft voortgebracht. Een aantal van hen, zoals Tartakower en Nimzowitsch, worden later met Réti de vertegenwoordigers van de 'Hypermoderne Schachschule'. Met zijn analyse van het Nederlandse schaken heeft Réti de basis gelegd voor de 'hypermodernen', die de schaaktheorie later een nieuwe wending zullen geven.

Beroepsschaker in Amsterdam

Met zijn analyse van het schaakspel in Nederland eindigen ook zijn werkzaamheden in ons land en moet Réti beslissen wat hij gaat doen. Een aantal Nederlandse schakers vraagt hem om te blijven. Dat doet de Hongaar ook.
Réti gaat naar Amsterdam omdat hij inmiddels schaakjournalist bij het *Algemeen Handelsblad* is geworden, en ook omdat er bij het Verenigd Amsterdams Schaakgenootschap (VAS) veel sterke schakers spelen, zoals Weenink en Euwe. Euwe heeft grote belangstelling voor de schaakfilosofie van Réti. Ze zien elkaar vaak en spelen veel partijen en oefenmatches. De Nederlandse wereldkampioen heeft later gezegd dat hij twee grote Hongaarse leermeesters heeft gehad: Réti en Maroczy, die in 1920 in Nederland gaat wonen.
In de *Clubberichten* van VAS is terug te vinden dat Réti zich vestigt aan de Haarlemmerdijk. In het financieel jaarverslag over 1919 valt te lezen dat de schaakvereniging 414,15 gulden aan Réti heeft betaald voor het geven van simultaanseances (waarvan 297 gulden bijeen wordt gebracht door gulle gevers). Dat is voor die tijd een fors bedrag, en betekent na de zaalhuur de hoogste uitgavenpost. Het leven van Réti bestaat vanaf dat moment uit een aaneenschakeling van simultaanseances (vooral blind), matches en toernooien.

Toernooi Gotenburg

In augustus 1920 wordt in Gotenburg het eerste grote schaaktoernooi georganiseerd na de Eerste Wereldoorlog. Bijna alle topspelers doen mee, behalve Lasker en Capablanca, die zich voorbereiden op hun match om het wereldkampioenschap. Réti en Euwe reizen beiden af naar Zweden. De Hongaar staat ingeschreven voor de hoofdgroep en Euwe voor de B-groep.

Als alle deelnemers al in Gotenburg zijn, doet zich een incident voor. Eén van de deelnemers aan de hoofdgroep, dr. Siegbert Tarrasch, dient voor het toernooi een officiële klacht in bij het organisatiecomité. Hij vindt dat de toelatingseisen voor het grootmeestertoernooi niet streng genoeg zijn en dat Réti en Breyer (een goede vriend van Réti) in de B-groep moeten worden ingedeeld.

De organisatie verwerpt het protest en Réti doet mee in de hoofdgroep, die uit veertien deelnemers bestaat. Hij wint het toernooi met een half punt voorsprong op Rubinstein en anderhalf punt op Bogoljubov. Tarrasch wordt vierde en Breyer negende, terwijl Euwe als tweede eindigt in de B-groep. Réti vestigt met zijn succes in Gotenburg zijn naam als topspeler en voor Euwe is het toernooi in Zweden het begin van zijn schaakcarrière.

Kris kras door Europa

Na het toernooi in Gotenburg vertrekt Réti uit Amsterdam en leidt vanaf dat moment een zwervend bestaan. Hij slaapt in hotels, bij vrienden en organisatoren van schaakseances. Uit krantenberichten blijkt dat hij kris kras door Europa trekt en dan vaak meerdere blindseances binnen één week speelt.

Tussendoor is hij vaak in Nederland, volgens zijn broer Rudolph is hij bij elkaar zo enkele jaren in ons land geweest. Als hij in 1922 weer in Nederland is, schrijft het *Haarlem's Dagblad* een artikel over hem en meldt daarin dat de meester inmiddels Nederlands spreekt, zij het met een sterk accent.

In dezelfde krant vertelt Oskam dat Réti bij hem thuis een oefensessie van 35 partijen blind heeft

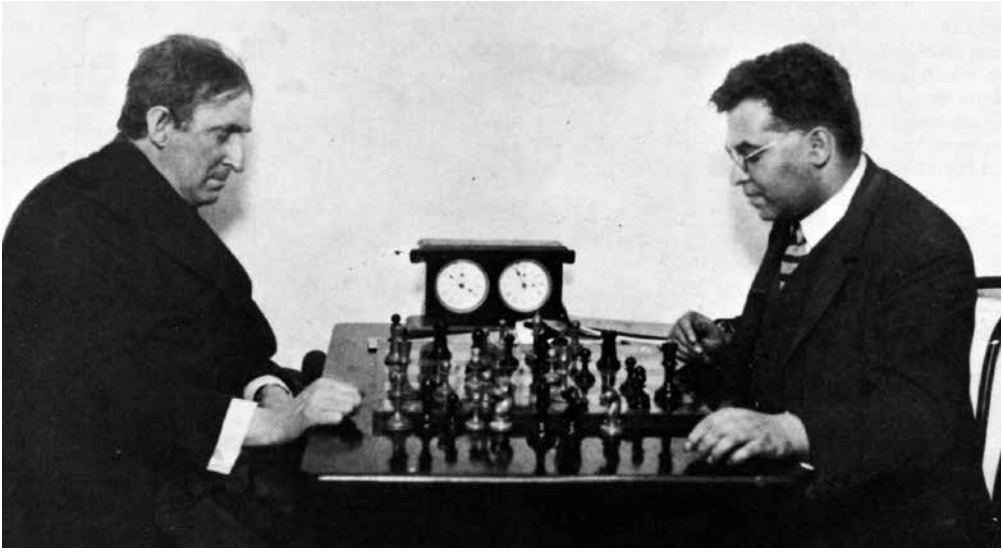

Réti met de Amerikaan Frank Marshall, Moskou 1925.

gespeeld. Dit zegt iets over de plannen van Réti, die later in São Paulo een nieuw wereldrecord zal vestigen, maar ook over de huisvesting van Oskam.

De laatste jaren

In 1924 doet Réti mee aan het sterke toernooi in New York en wint daar in een prachtige partij van Capablanca, geheel in de stijl van de 'hypermodernen'. Het is de eerste nederlaag van de Cubaan in acht jaar.
In brieven aan zijn vriend dr. A. Mandler schrijft hij in 1924 over de verschrikkelijke moeheid die hem voortdurend vergezelt op zijn schaaktournee door de wereld. Hij besluit een brief met: "Ik ben verschrikkelijk vermoeid. Mijn kennissen en aanhangers denken allemaal dat ik toch zo'n heerlijk leven heb als ik op reis ben ...".
Als hij in 1925 meedoet aan een toernooi in Moskou, ontmoet hij de beeldschone zeventienjarige dochter van een bekende Russische dichter. Réti, die twintig jaar ouder is, trouwt een jaar later met haar. Volgens Tim Krabbé is mevrouw Réti 45 jaar later nog steeds beeldschoon. Hij ontmoet haar in 1969 in Bladel bij het Réti-herdenkingstoernooi dat op initiatief van Euwe wordt georganiseerd ter nagedachtenis aan zijn leermeester.
Op een causerie tijdens dat toernooi vertelt Euwe een huiveringwekkend verhaal dat Tim Krabbé optekent in *Vrij Nederland*: "Toen Réti in Praag was gaan wonen, wandelde hij op een dag met twee andere personen door een park. In dat park was een zigeunerin. Ze wilde de drie heren de hand lezen. Ze lieten hun handen zien en toen zei ze dat ze de toekomst niet wilde voorspellen. Dat prikkelde de nieuwsgierigheid en de drie wisten de zigeunerin toch tot voorspellingen te bewegen. Ze zei dat één van de heren binnen een maand zou sterven, de tweede binnen een jaar en de derde binnen twee jaar. De eerste stierf inderdaad binnen een maand. Réti was de tweede, hij stierf inderdaad binnen een jaar. De derde is ontzettend bang geweest, maar hij stierf niet binnen twee jaar. Hij is veel later overleden."

Mandler heeft nog contact met Réti als deze in een ziekenhuis in Praag is opgenomen met roodvonk. Volgens hem maakt Réti zich geen zorgen en werkt zijn geest volkomen normaal.
De behandelende geneesheren hebben hem echter verteld dat Réti zijn lichamelijk welzijn ernstig heeft verwaarloosd. Volgens Mandler had Réti eerder medische hulp moeten inroepen, maar hij twijfelt ook aan de deskundigheid van de artsen. Voordat Réti zich in Praag vestigt, heeft hij ernstig overwogen om in Nederland te gaan wonen. Mandler eindigt zijn memoires aan Réti dan ook met de woorden: "Wellicht zou het allemaal heel anders zijn gelopen als Réti de uitnodiging van zijn Nederlandse vrienden aangenomen had." Réti overlijdt op 6 juni 1929, slechts veertig jaar oud, en wordt begraven op het Wiener Zentralfriedhof.

Belangrijkste bronnen: Edward Winter: The Réti Brothers; Eliot Hearst: Blindfold Chess; Tim Krabbé: Vrij Nederland 1969; A. Mandler: De schaakloopbaan van Richard Réti, Schakend Nederland 1969; Karel Opočenský: Herinneringen aan Richard Réti, Schakend Nederland 1969; Algemeen Handelsblad 1919; Réti: Rotterdams Schaaknieuws 1928; Haarlem's Dagblad 1919-1923; Clubberichten VAS 1919 (met dank aan Rob van Dongen); Tijdschrift van den Nederlandschen Schaakbond (met dank aan het MEC en Evert-Jan Straat).

Een uitgebreide versie van dit verhaal verschijnt in *Man & Paard*, het clubblad van de Schaakvereniging Voorschoten.

Euwe speelt Batakschaak

Rob van Vuurde

Op 19 augustus 1930 zette Max Euwe samen met zijn vrouw voet aan wal in de haven van Medan (Noord-Sumatra), het begin van een tournee van ruim zes weken door Nederlands-Indië. De enthousiaste Nederlandse schakers in de kolonie, die de prestaties van de 'amateur-wereldkampioen' op de voet volgden, hadden meer dan een jaar naar zijn komst uitgekeken. Het bestuur van de Indische schaakbond kwam toen onverwacht voor de keuze te staan, een tournee van Aljechin of Euwe. Het had zonder aarzeling voor de Amsterdammer gekozen en was een inzamelingsactie gestart die meer dan vierduizend gulden opleverde, genoeg om de reis- en verblijfkosten te dekken. De tournee zou een geweldig succes worden.

Er werd op dat moment in Indië al meer dan dertig jaar in georganiseerd verband geschaakt. Vanaf het einde van de negentiende eeuw zochten jaarlijks enkele duizenden Nederlanders en andere Europeanen een carrière in de kolonie, voor het merendeel hoogopgeleide jongeren. Veel van hen waren tijdens hun studie in aanraking gekomen met een van de snel populair wordende sporten, of dat nu voetbal, korfbal of schaken was. Ze waren lid van een club geweest en hadden competitie gespeeld. Eenmaal in het hun vreemde Indië wilden ze niets liever dan het leven dat ze gewend waren voortzetten, dus begonnen ze sportclubs op te richten.
De eerste schaakclub zag in 1896 in Soerabaja het licht, waarna er in alle grote en middelgrote plaatsen op Java clubs werden opgericht. In 1915 stichtten ze de Nederlandsch-Indischen Schaakbond, een kopie van de bond in het moederland. Dat gold eveneens voor het maandblad dat een jaar later begon te verschijnen en dat ook kortweg het *Tijdschrift* ging heten. Toen Euwe in Indië arriveerde, telde de bond dertig clubs en zo'n achthonderd leden. Het *Tijdschrift* had zich ontwikkeld tot een professioneel blad met veel partijanalyses uit binnen- en buitenland. Het telde in 1930 bijna vijfhonderd pagina's, inclusief een uitgebreid 'Euwe-nummer'. Schaken leefde in Indië, en niet alleen onder de Nederlanders, de sport was ook populair onder de inheemse en Chinese bevolking.

Dankbaarheids-steekje

"Het is een reis voor mijn leven geweest!" , zo blikte Euwe na terugkeer in Nederland terug. In een interview in De Telegraaf roemde hij de genoten gastvrijheid, het natuurschoon, en in het bijzonder hun vliegreis van Java naar Sumatra, die hun luchtdoop betekende. Hij uitte ook zijn bewondering over het schaakleven in de kolonie en zei verrast te zijn over de brede verspreiding van het spel onder de inheemse bevolking. In sommige delen van de kolonie schatte hij het aantal liefhebbers percentsgewijze zelfs groter in dan in enig ander land. Zijn eigen prestaties mochten er ook zijn. Volgens het Indische *Tijdschrift* had hij op een totaal van 663 (klok) simultaanpartijen 91% gescoord, daarbij meegerekend de partijen waarin hij een "beleefdheids- en dankbaarheids-steekje" had laten vallen. Vermoedelijk viel daar ook zijn enige verliespartij tegen zijn vrouw onder.

Een bijzonder hoogtepunt vormde Euwe's kennismaking met het schaken van de Batakkers op de Karo-hoogvlakte in Noord-Sumatra. Al sinds de Duitser Armin von Oefele in 1904 zijn boekje *Das Schachspiel der Bataker* publiceerde, deden er verhalen de ronde over het uitzonderlijke talent van deze 'half-wilde' stammen in het achterland van Medan. Schaaktijdschriften in Indië èn Europa berichtten over de twee tournees die de analfabete Si Narsar, de 'Bataksche Capablanca', in de jaren '10 door Java maakte, waarin hij menige deftige koloniaal over de kling joeg. In 1925 zocht de Joegoslavische meester Boris Kostich tijdens zijn tournee door Indië de confrontatie met de toen sterkste Batakkers, Si Toemboek, Si Hoekoem en Si Prang. Hij schatte hun speelsterkte hoger in dan die van welke Europeaan ook in de kolonie.
Tegen dezelfde drie Batakkers zou Euwe vijf jaar later ten strijde trekken. De eerste keer was dat in een klokseance waarvoor ook de drie sterkste schakers van de Medansche schaakclub waren uitgenodigd. De dag erna gaf Euwe een reguliere simultaan aan 36 borden. In beide voorstellingen dwong Si Toemboek remise af. Euwe was onder de indruk. Gevraagd naar zijn mening over het spel der Batakkers, zei hij dat het van een bewonderenswaardige intuïtie getuigde. Natuurlijk was de westerse openingstheorie hun vreemd, maar in het middenspel waren ze positioneel moeilijk te verslaan en, hoewel ze weinig rekenwerk in het eindspel staken, speelden ze dat intuïtief heel goed.

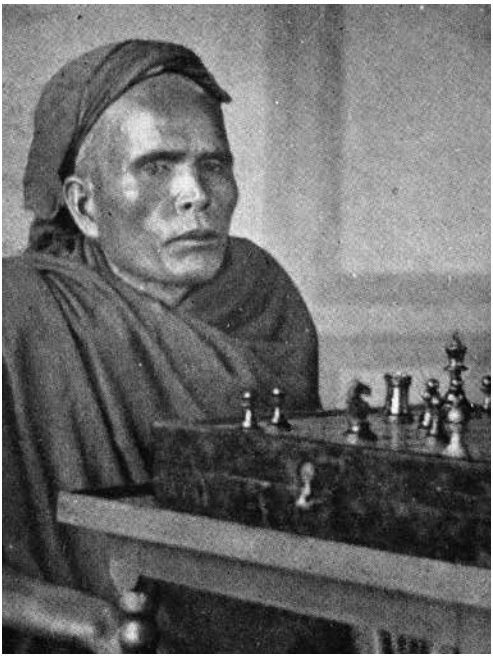

Euwe was onder de indruk van Si Toemboek.

Een soort rokade

Zijn bewondering nam verder toe toen hij hoorde dat de Batakkers onder elkaar nooit volgens de westerse spelregels schaakten. Alleen tijdens hun sporadische uitstapjes naar de Europese club in Medan hadden ze daarmee enige ervaring opgedaan. Euwe liet weten dat hij hen op de terugreis, na zijn tournee door Java, graag nog eens wilde ontmoeten. Hij hoopte dan meer over hun schaakspel te vernemen.
Hoe zagen die Batakse spelregels eruit? Volgens de Duitse tabaksplanter Von Oefele verschilde de beginopstelling slechts op één punt: de twee *mantri*, vergelijkbaar met onze koninginnen, stonden niet tegenover elkaar maar rechts van hun koning. Dat was nog niet zo'n slechte keuze, want daardoor kwamen de koningen na de rokade vaker op tegenovergestelde flanken terecht, wat de aanvalslust bevorderde. Dat verklaart waarom de Batakkers geneigd waren in de opening met hun flankpionnen op te rukken, een speelwijze die hen in een westerse partij vaak opbrak.
De Batakkers kenden een soort rokade in twee, niet per se opeenvolgende, zetten. De koning mocht namelijk zolang hij in de beginstelling

Euwe speelde twee keer simultaan in Medan.

stond, één keer in de partij over een veld heen springen, ook als daar een stuk (bijvoorbeeld een van zijn torens) op stond. Bevond zich op het veld van aankomst een vijandelijk stuk, dan werd dat geslagen. Curieus is dat de koning ook voor een paardsprong mocht kiezen. Zo'n sprong mocht alleen als hij nog niet schaak had gestaan, anderzijds mocht hij zich wel met zo'n sprong aan schaak onttrekken.
Over het algemeen bewogen de stukken en pionnen zich net als in het moderne westerse spel. Er waren echter een paar uitzonderingen. De pion voor de koning mocht niet alleen vanuit de tweede/zevende maar ook vanuit de derde/zesde rij in één zet twee velden naar voren gaan. Wanneer een pion twee velden tegelijk oprukte, gold de en passant-regel, maar Von Oefele tekende daarbij aan dat die in de praktijk zelden of nooit voorkwam. De meest complexe afwijking was de promotieregel, die ook nog eens per pion verschilde. Het zou te veel ruimte vergen om die hier uit te leggen, en het is de vraag of Von Oefele hem zelf goed begrepen heeft. In geen van de negen partijen in zijn boekje vindt een promotie plaats.

Een andere curieuze afwijking betreft het schaak geven en mat zetten. De Batakkers onderscheidden twee vormen van schaak geven: via een directe en indirecte aanval op de koning. In het tweede geval is er sprake van wat nu aftrekschaak heet. Kan de koning zich niet aan schaak onttrekken, dan betekent dat alleen in het eerste geval mat en verlies van de partij. Om onduidelijke redenen is de uitslag bij het indirecte schaak remise. Een variant op het pat dus, dat de Batakkers eveneens kenden. Tot slot een verraderlijke afwijking met betrekking tot de penning. In het moderne schaak mag een stuk dat schaak verhindert doordat het tussen zijn koning en het aanvallende stuk staat zijn veld alleen verlaten om het stuk te slaan dat hem pent. De Batakkers trokken die regel zo ver door dat het stuk in die positie ook de vijandelijke koning niet mocht slaan zodat die zonder bezwaar op een veld kon plaatsnemen dat door het gepende stuk werd bestreken.

Meerdere versies

Aangezien de schakers op de Karo-hoogvlakte analfabeet waren, konden ze de spelregels al-

leen mondeling aan elkaar overdragen. Het was daardoor onvermijdelijk dat er meerdere versies circuleerden, maar de versie die Si Hoekoem Euwe voortoverde, en die volgens hem de meest gangbare was, maakt een wel erg extreme indruk. Volgens het krantenverslag zou wit in de aanvangsstelling twee koninginnen hebben en zwart drie torens plus twee extra pionnen. Of de verslaggever het niet helemaal begrepen heeft of dat de Batakker Euwe een poets heeft willen bakken, valt niet te achterhalen.
Na een oefenpartijtje, waarin Euwe het naar eigen zeggen glansrijk aflegde, werd afgesproken dat hij die avond tegen Si Hoekoem en Si Prang elk twee partijen zou spelen, één volgens de westerse en één volgens de Batakse spelregels. Dat er tussen de twee Batakkers tijdens het spel een meningsverschil ontstond over de juiste uitleg van hun spelregels, duidt erop dat het met de gangbaarheid van Hoekoems versie nogal tegenviel. Uiteindelijk zou Euwe de twee westerse partijen winnen en ook één volgens de Batakse spelregels, zij het dat het volgens de Batakkers niet de partij was die hij zelf dacht gewonnen te hebben. Helaas zijn de twee partijen niet bewaard gebleven.
Aangezien de Batakkers onder elkaar aan hun eigen spelregels vasthielden en daarin ook elk jaar een kampioenswedstrijd hielden, wilde Euwe graag weten hoe ze over het westerse spel dachten. Het gesprek dat hij daarover met Si Hoekoem voerde, heeft hij zelf opgetekend. *Het Algemeen Handelsblad* drukte het in zijn editie van 25 oktober 1930 af.

"Euwe: "Welke opening speelt u bij voorkeur met wit?"
De Batakker keek wantrouwend; wilden we hem de kunst afkijken? Onze tolk ging echter verklarend voort:
"Deze heer wil een boek over de Batakkers schrijven, om hun roem over de geheele wereld te verbreiden en daarvoor heeft hij deze gegevens noodig."
Volkomen gerustgesteld antwoordde nu de Batakker: "het liefste speel ik den damepion."
"Waarom?"
De uitlegging, die toen volgde, kwam ten slotte hierop neer, dat hij dat nu eenmaal zoo voelde.
Vervolgens werd des Batakkers theoretische kennis der openingen onderzocht, welke echter uiterst minimaal bleek te zijn. Om hem wat meer op zijn gemak te stellen, sprongen we op het eindspel over. Thans kwam de Batakker in zijn element; zeer vlot zette hij op de desbetreffende vragen uiteen, in welke gevallen de Dame tegen den pion op de zevende lijn wel en niet kan winnen. Het beroemde eindspel van Saavedra werd vrij snel opgelost en zelfs bij de bekende pionpromotie tot toren aarzelde de Batakker slechts even:

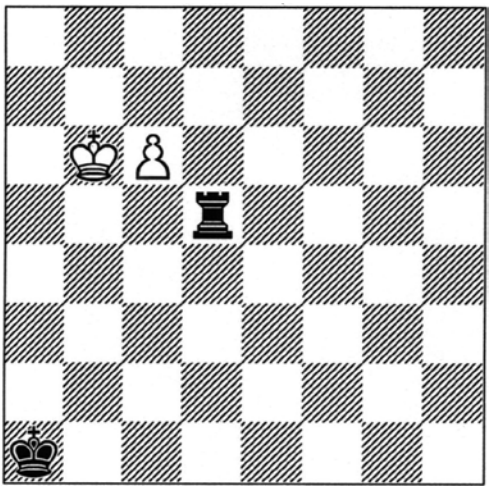

1.c7 Td6+ 2.Kb5 Td5+ 3.Kb4 Td4+ 4.Kb3 Td3+ 5.Kc2 Td4 6.c8T (op 6.c8D volgt Tc4+ 7.Dxc4 pat) **6...Ta4 7.Kb3** en wit wint.

Hij begon er plezier in te krijgen, zette zelf een eindspel op en noodigde ons uit, het op te lossen. Ik zette mij onmiddellijk ernstig aan het werk, om te trachten spoedig tot een goed resultaat te komen, maar thans toonde de tolk zijn groote Bataksche menschenkennis. “Als u hem een groot genoegen wilt doen, moet u hem zeggen, dat u het niet vinden kunt.” Ik volgde dezen goeden raad natuurlijk op en na een vijftal minuten staakte ik mijn onderzoek met de mededeeling, dat dit eindspel mij werkelijk te machtig was. Met een grootsch gebaar en een breeden lach om de lippen toonde hij ons de oplossing. Het speet hem zoo, dat hij zelf niet schrijven kon; zoo gaarne had hij ook een boek samengesteld. […]”

Euwe gaf als verklaring voor hun relatief sterke spel dat ze zich volledig op het schaken konden richten omdat in hun dorpen de vrouwen het werk verrichten. Dat was toen de gangbare verklaring. Er kan aan worden toegevoegd dat ze er een aardig zakcentje mee konden verdienen, want sinds het gouvernement hanengevechten had verboden werd er in de kolonie door de inheemse bevolking veel om geld geschaakt. Na zijn eerste bezoek aan Medan had Euwe op een vraag naar de speelsterkte van de Batakkers geantwoord dat hij hen van ‘Hollandsche hoofdklassesterkte’ achtte. Later kwam hij daarvan terug. Eigenlijk was een vergelijking niet goed mogelijk, zo stelde hij, doordat ze op enkele onderdelen van het spel heel goed en andere heel zwak speelden. Na zijn tournee door Java sloeg hij de sterkste Batakkers minder hoog aan dan de volgens hem sterkste Nederlandse schakers in de kolonie, Dirk Bleykmans en Herman Meyer. Alleen als ze hun eigen spelregels geheel zouden loslaten, kon in de toekomst wellicht een van hen internationaal doorbreken. Hij verwees daarbij naar Sultan Khan, die in 1929 als een ongeletterde jongeling uit Punjab het Britse kampioenschap had gewonnen. Deze voorspelling, die in die jaren vaker werd gedaan, is tot op heden niet in vervulling gaan.

* De krant maakte fouten in de notatie van het eindspel van Saavedra; die zijn hier gecorrigeerd.

De auteur heeft dit artikel gebaseerd op enkele fragmenten uit zijn boek dat onlangs verscheen: Rob van Vuurde, *Adoe toean blanda, u staat schaakmat. Een geschiedenis van het schaken in Nederlands-Indië*, Calbona Uitgeverij Rotterdam, 2017, 329 blz., met illustraties en 60 partijen, noten, bijlagen en een personenregister. Prijs: € 24,75. Het boek is per mail (rob.vanvuurde@ziggo.nl) te bestellen bij Rob van Vuurde.

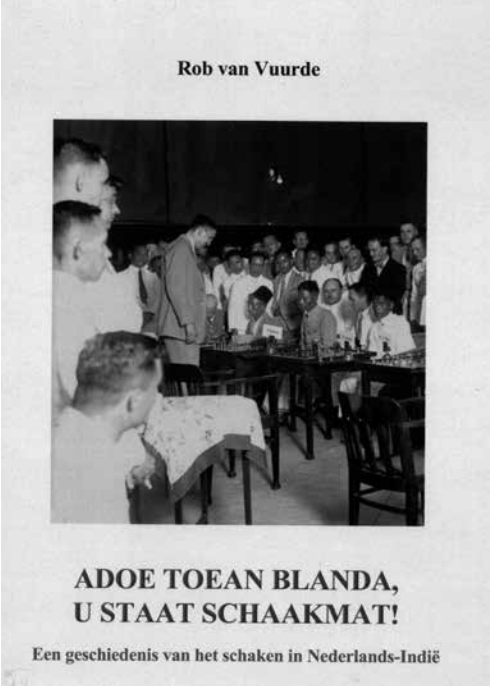

24e Pleinfestival op zaterdag 8 juli

Op zaterdag 8 juli aanstaande organiseert het Max Euwe Centrum voor de 24e keer het jaarlijkse Pleinfestival op het Max Euweplein. Dit jaar met belangeloze medewerking van de *Chess Queens*, de beste schaaksters van Nederland. Zhaoqin Peng, Tea Lanchava en Bianca de Jong-Muhren zijn de *Chess Queens* die aanwezig zullen zijn. Vanwege de beschikbaarheid van de dames is de oorspronkelijke datum verplaatst van 1 naar 8 juli. Dat is weliswaar gelijktijdig met de eerste ronde van het *Science Parktoernooi*, maar we denken dat er genoeg schakers zijn om beide evenementen een succes te laten worden. Een bezoek aan het Pleinfestival en daarna aan SPA is natuurlijk ook nog een idee!

Tussen 12.00 en 14.15 en tussen 14.30 en 16.45 geven twee Queens een simultaan en een klokseance. De derde Queen zal dan snelschaken tegen iedereen die wil. Iedereen kan - gratis! - meedoen, maar men kan zich voor slechts één activiteit (simultaan / klokseance) opgeven, zodat zoveel mogelijk geïnteresseerden aan de activiteiten mee kunnen doen. Graag per e-mail (euwemec@xs4all.nl) aanmelden! Zie onze website voor meer informatie.

Voor de jeugdige schakers hebben we een jeugdhoek waar zij kunnen aanschuiven voor een partijtje tegen een regionale topper. Daarnaast zijn er schaakproblemen waarbij een prijs te winnen is en kunnen de bezoekers op beschikbare borden zelf een partij spelen.

Het Pleinfestival wordt mogelijk gemaakt door de Ondernemersvereniging van het Max Euweplein, waarvoor hartelijk dank!

Van links naar rechts: Lisa Schut, Tea Lanchava, Anne Haast, Bianca de Jong-Muhren en Zhaoqin Peng.

Schaken en muziek 2

Simultaanpartijen voor groot orkest

Minze bij de Weg

Hoe verbeeld je schaken in muziek? Bij theatermuziek, opera, ballet en musical, is dat niet zo moeilijk. Maar hoe doe je dat in muziek waar geen beeld bij komt kijken? Je kunt het ook algemener stellen: hoe breng je gebeurtenissen over in muziek? Die vraag wordt in de muziekgeschiedenis sinds de vroegste jaren gesteld. Sommige componisten waren van mening dat muziek niets anders kan weergeven dan muziek zelf, anderen vonden dat je een buitenmuzikaal gegeven heel goed met noten kunt uitbeelden. Zij schreven programmamuziek, waarbij de compositie een onderwerp van buiten de muziek weergeeft. Bekende voorbeelden uit de negentiende eeuw zijn de *Symphonie Fantastique* van Berlioz, de Pastorale van Beethoven of de symfonische gedichten van Richard Strauss. De laatste heeft weleens beweerd dat hij zelfs het telefoonboek op muziek zou kunnen zetten. Dan moet dat dus ook met schaken kunnen. In deze tweede aflevering van de serie over schaken en muziek gaan we in op varianten als symfonische muziek, kamermuziek en jazz.

Bestaat er een schaaksymfonie? Jazeker is die er, of beter gezegd: er is een symfonie waarin een deel aan het schaken is gewijd. De Russische componist P.P. Sabouroff, die ooit president was van de pan-Russische schaakfederatie, schreef de Love Symphony voor groot orkest. Het derde deel (scherzo) heet *Simultaanpartijen*.
De première vond plaats op 6 mei 1925 in Monte Carlo. Volgens het British *Chess Magazine* was de uitvoering een groot succes. Sabouroff was een echte schaker. Hij was een van de Russische spelers die tijdens het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog deelnam aan het toernooi van Mannheim. Hij werd geïnterneerd, maar al in september 1914 mocht hij via Zwitserland terugkeren naar zijn vaderland.
Na de Bolsjewistische revolutie verliet hij Rusland definitief.

Marsch en Walzer

Zo'n symfonie is een werk van lange adem. De meeste muziek met schaakthema is heel wat korter. Soms duren de stukken maar enkele minuten. Ik geef hieronder een ongetwijfeld onvolledig overzicht. Waar mogelijk heb ik geprobeerd een zekere ordening aan te brengen, maar gezien het onderwerp is het vrijwel onvermijdelijk dat het een beetje een hapsnapverhaal wordt.
Om te beginnen een paar werken waarvan de band met het schaken overduidelijk is. De *Schach-Marsch* van F. Kerkhoff en de *Schach-Walzer* van C. Noack werden gepubliceerd in het toernooiboek van Barmen 1905. Op 16 augustus 1905 werden ze daar uitgevoerd als onderdeel van Richard Genées operette *Der Seekadett* (zie het artikel over schaken en muziek in de vorige Nieuwsbrief). Walter Pulitzer schreef de *Caïssa Waltz*. Pulitzer, een neef van de bekende krantenuitgever naar wie de Pulitzer-prijs is genoemd, was een schaakliefhebber die het boek *Chess Harmonies* publiceerde, een verzameling problemen van eigen hand. De partituur van de *Caïssa Waltz* werd in oktober 1897 in *The American Chess Magazine* gepubliceerd.

Gemakkelijker is de relatie tussen muziek en schaken natuurlijk te leggen als er een tekst aan te pas komt. Een bekend voorbeeld is afkomstig uit Nederland: de *Euwe marsch* uit 1935. De componist was Pierre Palla. Lajos Kovacs schreef de tekst, die begint met de verzuchting 'Altijd maar weer schaken tegen zulk een kampioen, is dat wat, is dat wat?'. Die kampioen was uiteraard Aljechin. Toen Euwe 75 werd, werd de mars op plaat uitgebracht. U kunt het plaatje in het Max Euwe Centrum bewonderen.
En dan is er de *FIDE hymne* (*Inno della FIDE*), een gedragen deun van een kleine twee minuten. De muziek werd geschreven door Graaf dal Verme (1908-1985), de tekst is van Marcel Berman (1895-1960). De FIDE is er blijkbaar niet trots op, want de zoekmachine op de FIDE-site levert niets op. Wie FIDE Anthem intikt op YouTube kan de hymne beluisteren. De partituur en tekst werden gepubliceerd in het augustusnummer 1951 van Chess.

De Euwe marsch verscheen pas in 1976 op vinyl

Checkmate

Een geval apart is de Amerikaanse componist van filmmuziek John Williams. Williams is geen kleine jongen, hij schreef onder andere de muziek voor de films *Jaws, ET, Schindler's List* en *Star Wars*. Hij werd liefst vijftigmaal genomineerd voor een Oscar voor de beste filmmuziek en won deze vijf keer. Daarnaast won hij ook talrijke Emmy Awards, Grammy Awards en Golden Globe Awards.
Behalve voor film schreef Williams ook concertmuziek en muziek voor TV-series. Tot die categorie behoort de muziek voor de serie *Checkmate*, die in de seizoenen 1960-61 en 1961-62 door CBS werd uitgezonden. De serie heeft niets met schaken te maken, maar gaat over het wel en wee van het detectivebureau Checkmate. Opvallend genoeg dragen veel nummers op de plaat met muziek uit de serie wel titels die naar het schaken verwijzen. Bijvoorbeeld *The Isolated Pawn, En Passant, The Black Knight* en *Queen's acrifice*.

Jazz

Chess Records was een vooraanstaand Amerikaans platenlabel dat niets te maken heeft met het schaakspel. Het label werd beheerd door de broers Phil en Leonard Chess. Dat was niet hun oorspronkelijke naam. Ze waren immigranten uit de plaats Motal, dat toen in Polen lag en tegenwoordig in Wit-Rusland. Bij binnenkomst in de Verenigde Staten werd hun achternaam Czyz opgetekend als Chess en hun voornamen Fiszel en Lejzor veranderden in respectievelijk Phil en Leonard. Toen ze in 1950 een bestaand platenlabel overnamen, gaven ze hun achternaam aan het bedrijf.
Wel een echte schaaktitel is het stuk *The Chess Players* dat jazzmusicus Wayne Shorter in 1960 schreef. Het is het openingsnummer (9½ minuut) van het album *The Big Beat* van Art Blakey and

the Jazz Messengers. Shorter speelde zelf tenorsaxofoon in deze band.
De klassiek georiënteerde Tsjechische componist Ladislav Simon (1929-2011) schreef ook enkele werken voor jazzorkest. Een daarvan draagt de naam *Šachová Dáma* (Chess Queen). Het stuk duurt ruim zeven minuten en werd geschreven voor het jazzorkest van het Nationaal Theater in Praag. Op YouTube is een liveopname te vinden.

Piano

Verschillende componisten gebruikten de piano voor hun schaakcomposities. Van de Italiaanse componist Vittorio Rieti (1898-1994) is de *Chess serenade* (1945) afkomstig, een suite voor twee piano's. Althans, dat staat in de informatie die ik vond. Op YouTube staat echter een versie voor één piano, een kort ritmisch werkje van anderhalve minuut. Rieti werd geboren in Alexandrië en groeide op in Milaan. Misschien omdat hij van Joodse afkomst was, emigreerde hij in 1940 naar de Verenigde Staten, waar hij aan diverse conservatoria lesgaf.
Dat de Belgische componist Jean Absil (1893-1974) voor zijn schaakstuk de piano uitkoos was niet zo vreemd. Hij was een productief man die bij voorkeur voor de piano schreef. Het feit dat hij zelf een bekwame pianist was zal daar niet vreemd aan zijn geweest. Zijn *Echecs* (opus 96) zag in 1957 het licht.
De Tsjechische componist Jan Kapr (1914-1988) schreef in zijn latere jaren (1972) een *Chess Sonata for Two Pianos*. Kapr hield zich na een ernstig ongeluk in zijn jeugd uitsluitend bezig met muziek en ontwikkelde zich tot een vooraanstaand componist, theoreticus en docent.
Van Rieti, Absil en Kapr had ik nog nooit gehoord. Wel van de veel bekendere Braziliaanse componist Osvaldo Lacerda (1927-2011), ook al zo'n productief man. Onder heel veel ander werk schreef hij *Cromos*, korte composities voor piano. Het derde boek bevat stukken over spelletjes waaronder pingpong, wippen en schaken (*Jogando xadrez*, letterlijk vertaald: laten wij schaken).

In de kamermuzieksector is nog meer te vinden. Zoals de Amerikaanse componist van Tsjechische afkomst Paul Reif (1910-1968). In 1965 schreef hij *Philidor's Defense: a musical chess game*. Het stuk is gebaseerd op de beroemde partij uit 1858 tussen Paul Morphy enerzijds en de Hertog van Brunswijk en Graaf Isouard anderzijds.
Reif schreef in het blad *Allegro* een toelichting, waarin hij de parallel tussen de schaakzetten en de muziek uitlegt. Die partij werd gespeeld in een loge van de Parijse opera tijdens de uitvoering van Rossini's *De Barbier van Sevilla*, en niet *Norma* zoals ik ten onrechte in het vorige nummer schreef. Reif verwerkte een fragment uit de ouverture in zijn werk, dat ongeveer dertien minuten duurt. De drie delen heten achtereenvolgens *Gambit, Middle Game* en *End Game*. Duidelijk dus iemand die weet waar hij het over heeft. Er is een plaatopname door het Orchestra da Camera Romana.
De Amerikaanse componist Ned Rorem (1923) schreef in 1973 het werk *Day Music for Violin and Piano*, een stuk van 24 minuten. Een van de delen heet *A Game of Chess Four Centuries Ago*.
Tot slot in deze categorie de Engelse componist Adrian Cruft (1921-1987). In 1986 schreef hij *Chess Pieces*, een compositie voor piano en trompet. Het werk duurt een kleine elf minuten. De vijf delen heten achtereenvolgens 1. Knights, 2. Rooks (Castles), 3. Pawns, 4. Bishops, 5. Queens and Kings.

Juan Maria Solare

In bovenstaande jazz- en kamermuziekstukken geeft de titel de relatie met het schaken weer.

In hoeverre de componisten echt iets voor het schaken voelden blijft onduidelijk. Dat ligt heel anders voor de Argentijnse componist Juan Maria Solare (1966), die zichzelf een enthousiast schaker noemt.
Solare studeerde eerst in eigen land en verhuisde begin jaren negentig naar Duitsland, waar hij verder studeerde en componeerde. Tegenwoordig is hij er werkzaam als docent. Sinds 2002 is hij verbonden aan de Musikhochschule Bremen, sinds 2007 ook aan de universiteit van Bremen. Hij houdt zich zowel bezig met de zogeheten moderne klassieke muziek als met tango, en componeerde diverse werken met een schaakthema.
Zugzwang (fifteen authentic miniatures about the strategy of chess) werd opgedragen aan grootmeester Lothar Schmid. Het is geschreven voor vier instrumenten: viool (of fluit), altsaxofoon (of klarinet), bas (of cello) en piano (of synthesizer). Het werd op 29 januari en 6 februari 1999 in Keulen uitgevoerd. Duur 3'15".
Ajedrez I y II (Schaak I en II) is gebaseerd op het gedicht *Ajedrez* van de Argentijnse schrijver Jorge Luis Borges. Het zijn twee korte werken uit 1986 voor stem en piano, respectievelijk 2 en 2½ minuut lang. De werken werden voor het eerst uitgevoerd in 2001 in Düsseldorf.
In 1992 schreef Solare *Ben Oni, für Flöte, Klarinette und Violoncello*. Duur 4'30". De eerste opvoering vond op 21 december 1994 plaats aan de Hochschule für Musik in Keulen.
Met zijn project *The Chess Board as a Force Field* (het schaakbord als krachtenveld) komt Solare misschien wel het dichtst bij de poging schaken in muziek om te zetten. In 2006 heeft hij twee schaakpartijen tot een compositie voor piano verwerkt: Averbach – Kotov, Zürich 1953, en Kramnik – Deep Fritz, derde matchpartij, Bonn 2006. Dit laatste stuk werd opgedragen aan grootmeester Helmut Pfleger en uitgevoerd tijdens het nevenprogramma van deze tweekamp. Het is via de website van Solare te beluisteren. Op die website schrijft hij dat er verschillende bevredigende methoden zijn om een schaakpartij in muziek om te zetten. Het gaat erom het ene notatiesysteem (dat van het schaken) om te zetten in het andere, de muzikale notatie.
Er gelden drie basisregels:

1. Ieder veld van het schaakbord is verbonden met een bepaald harmonisch gegeven.
2. Ieder stuk op het bord is verbonden met een eenvoudig muzikaal motief.
3. Iedere bijzondere gebeurtenis of actie (zoals slaan, schaak en promotie tot dame) heeft zijn eigen equivalent in geluid.

Op de website www.juanmariasolare.com staat een link, waar in het Spaans een uitvoerige analyse wordt gegeven. Voor de liefhebber.

Wie na bovenstaande werken nog niet gelooft dat Solare een enthousiast schaker is, wordt daar wel van overtuigd door zijn meest recente schaakcompositie. In januari en februari 2015 schreef hij *Caïssas Gedächtnis*, acht tango's over schaakaforismen voor vierstemmig koor en piano. Denk aan aforismen als 'de pionnen zijn de ziel van het schaakspel', 'de wereld is een schaakbord', enzovoort. *Caïssas Gedächtnis* bestaat uit acht delen van ongeveer drie minuten, de muziek is geworteld in de tango. Het is in 2015 verschillende keren in Duitsland uitgevoerd met Solare als pianist en kan via de website van Solare worden beluisterd.

In de volgende aflevering gaan we verder met onder andere elektronische muziek en John Cage. Daarna volgen bekende schakers die muzikant waren en bekende musici die schaakten. Reacties, aanvullingen en tips zijn welkom.

Lucas van Foreest: een schaker met de mentaliteit van een winnaar

Bas Beekhuizen

Het 9e Batavia Amsterdam Schaaktoernooi was dit jaar met een score van twee grootmeesternormen en een meesternorm zeer succesvol. De Amsterdammer Barry Brink had als laagst geplaatste speler in het sterk bezette deelnemersveld zijn kansjes prima waargenomen en daardoor al twee ronden voor het einde een meesterresultaat in de wacht gesleept. De Groninger Lucas van Foreest, die tijdens het toernooi zestien jaar werd, behaalde zelfs een tweede grootmeesterresultaat, maar moest na verlies tegen de Zeeuwse IM Koen Leenhouts in de slotronde het prijzengeld en zijn toppositie toch nog delen met IM Bobby Cheng uit Australië.

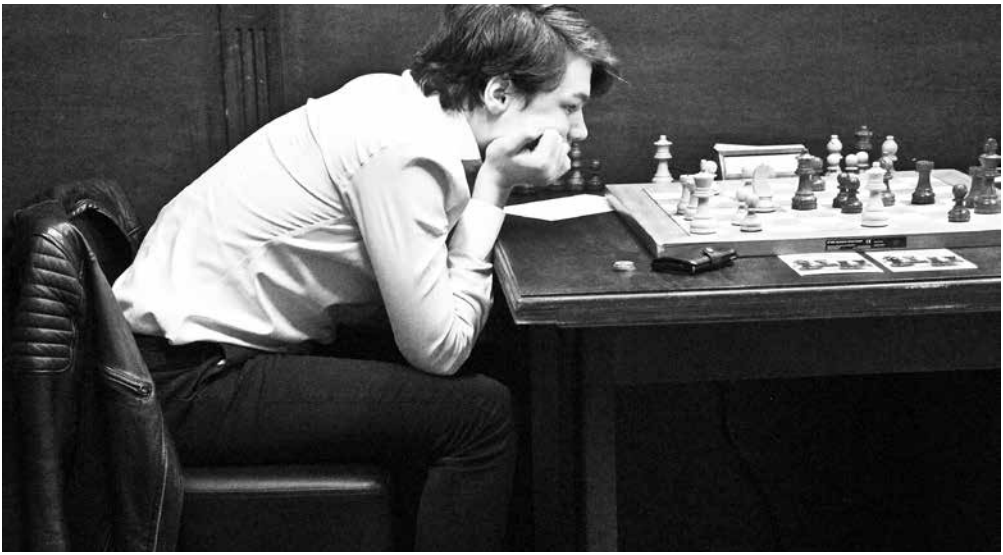

Woest over zijn verlies was Lucas onbezonnen zonder jas in de regen een blokje om gelopen richting Geldersekade naar de Zeedijk. Op de trap naar de rookruimte in het café vond ik het aanstormende Nederlandse schaaktalent wat later vol zelfverwijt weer terug.

Zo'n onverbloemde reactie kan de besten onder de schakers overkomen - Kasparov die na verlies tegen Lautier midden op de bloemenmarkt in Amsterdam zichzelf in heftige gebarentaal afvraagt hoe hij zo stom had kunnen zijn. Of Carlsen die met veel misbaar voor aanvang van de persconferentie wegliep, na verlies van een partij om de wereldtitel tegen Karjakin waarin hij te ver was gegaan in een poging om de partij alsnog te winnen.

Het onderlinge resultaat uit de eerste ronde maakte dat op zondag 5 maart 2017 niet Lucas, maar

Bobby de officiële winnaar van het toernooi werd en bij de huldiging in café Batavia een kleine replica van het Euwe-standbeeld kreeg uitgereikt. Eind maart werd Lucas tot Internationaal Meester benoemd, begin dit jaar eindigde hij in Wijk aan Zee ongedeeld eerste in de TOP tienkamp. Hij mag daardoor in 2018 deelnemen aan de Challengers van Tata Steel Chess. Met zijn broer Jorden - in april tweede in het Reykjavik-open na Anish Giri - zitten er dan weer twee dappere en veelbelovende jonge heren Van Foreest in de landelijke top, na hun succesvolle betovergrootvader Arnold en diens broer Dirk, die ieder driemaal officieus kampioen van Nederland waren.

Lucas en Jorden worden getraind door Sergey Tiviakov en maken gebruik van de door hun moeder Sheila Timp ontwikkelde app *Realchess*. Door de opgedane kennis en ervaring in haar vorige beroep als beeldverwerker van data in de medische wereld kon ze in 2013 onder deze naam een eigen bedrijfje starten, dat intelligente producten met behulp van algoritmen maakt om je schaakvaardigheden te verbeteren.
Op clubniveau spelen ze in de Nederlandse competitie bij JSV SISSA in Groningen en in de sterkere Bundesliga bij DJK Aufwärts te Aken - de Duitse domstad nabij de heuvelachtige en bosrijke omgeving van het drielandenpunt, waar de voorouders van de adellijke familie oorspronkelijk mogelijk leefden onder de naam 'De Foresto'. Op maandag 26 juni zendt de VPRO *De Stelling Van Foreest, een schaakfamilie* uit, een documentaire van Thomas Doebele en Maarten Schmidt (VPRO 2Doc NPO2, 20.25 uur).

How Does Chess.com Help Serious Players?

Play live and correspondence games at your rating level

Get in-depth Computer Analysis of your games

Sharpen tactical decisions with thousands of high-level tactics

Chess.com

De vroege jaren van de FIDE

Dirk Goes

In de 19e eeuw werden schaaktoernooien slechts sporadisch georganiseerd. Dat veranderde langzaam maar zeker in het begin van de 20e eeuw. Het spel werd populair en de toernooien schoten als paddenstoelen uit de grond, waarbij de spelregels van land tot land verschilden. De roep om een internationaal orgaan dat een en ander in goede banen zou leiden werd almaar luider, en op de slotdag van het toernooi van München 1900 werd daartoe een eerste aanzet gegeven. Tijdens een door de Britse meester Amos Burn georganiseerde vergadering presenteerde hij provisorische statuten en reglementen van een nieuw op te richten internationale bond. Doel was het toezien op de naleving van uniforme spelregels en de oprichting van een fonds voor nooddruftige schakers. Burn bepleitte tevens regulering van de vraag wie er wel en wie niet de meestertitel mocht dragen.

Het initiatief kreeg de steun van Berger, Cohn, Janowski, Lasker, Marco, Maroczy, Mieses, Pillsbury, Schlechter en Showalter. Berger (wiens naam voortleeft in het indelingssysteem Sonneborn-Berger) werd gekozen tot voorzitter en Marco tot secretaris. Berger en Marco waren redacteur van respectievelijk de *Deutsche Schachzeitung* en de *Wiener Schachzeitung*, en de hoop was dat zij met publicaties in deze periodieken zouden kunnen bijdragen aan de populariteit van de zojuist opgerichte bond. In de praktijk kwam daar echter niet veel van terecht en de bond leidde jarenlang een slapend bestaan.

Tijdens het grote toernooi van Sint Petersburg 1914 probeerden de deelnemers het project nieuw leven in te blazen. Afgesproken werd enkele maanden later tijdens het toernooi in Mannheim verder te vergaderen, maar nog tijdens dat toernooi brak de Eerste Wereldoorlog uit en hadden de initiatiefnemers andere dingen aan hun hoofd. In 1920 kwam het plan in Gotenburg opnieuw op de agenda te staan, maar voorlopig bleef het bij praten.

In 1921 werd in Havana een match om het wereldkampioenschap gespeeld tussen regerend wereldkampioen Emanuel Lasker en uitdager José Raúl Capablanca. Eindstand 9-5 voor de Cubaan, die daarmee de nieuwe wereldkampioen was. Een jaar later, in zijn eerste optreden als wereldkampioen, won hij het toernooi van Londen overtuigend met 13 uit 15, op eerbiedige afstand gevolgd door Aljechin en Rubinstein. Tijdens dat toernooi, op 9 augustus 1922, legde Capablanca voorwaarden op tafel waaraan een uitdager voor de wereldtitel had te voldoen. Deze zogeheten London Rules stipuleerden dat de uitdager een bedrag van 10.000 dollar diende op te hoesten, waarvan 20% direct in de portefeuille van de regerend wereldkampioen verdween. Het resterende bedrag ging in het prijzenfonds, met als verdeelsleutel 60% voor de winnaar en 40% voor de verliezer. Potentiële uitdagers als Aljechin, Bogoljubov, Maroczy, Réti, Rubinstein, Tartakower en Vidmar gingen akkoord en ondertekenden het manifest.

Frans initiatief

Inmiddels was op 21 maart 1921 de Franse

Schaakbond opgericht. Rijkelijk laat voor zo'n groot schaakland, maar de Fransen toonden zich wel opmerkelijk ondernemend want ze bliezen nadrukkelijk de oude plannen voor de oprichting van een internationale schaakbond nieuw leven in. Nu wilde het geval dat in 1924 de Olympische Spelen in Parijs werden georganiseerd. Hoewel schaken geen Olympische sport was, leek het de Franse Schaakbond een aardig idee om gelijktijdig een groot schaaktoernooi te organiseren. Het werd gespeeld van 12 tot en met 20 juli 1924 in het wufte hotel Majestic te Parijs, met Aljechin als toernooidirecteur. Er waren 54 deelnemers uit 18 landen en er mochten alleen amateurs aan meedoen. Schakers uit Duitsland en Oostenrijk waren niet uitgenodigd, waarschijnlijk omdat in 1924 de Eerste Wereldoorlog nog te vers in het geheugen lag. Het toernooi werd gewonnen door de Let Hermann Mattison, die tot World Amateur Champion werd uitgeroepen.
Behalve een individueel klassement was er ook een landenklassement. Dat ging op een wat andere manier dan we nu gewend zijn. Landgenoten speelden gewoon tegen elkaar en lang niet alle landen hadden vier spelers. De eerste prijs ging naar Tsjecho-Slowakije, voor Hongarije en Zwitserland. Het Nederlandse team, bestaande uit Euwe, Oskam en Rueb, eindigde op de 11e plaats.
Op de laatste dag van het toernooi, op 20 juli 1924, werd de FIDE opgericht op initiatief van Pierre Vincent, secretaris-generaal van de Franse Schaakbond. Het protocol van oprichting werd ondertekend door vijftien nationale schaakbonden (dertien Europese landen, Argentinië en Canada). Namens de Nederlandse Schaakbond tekende voorzitter Alexander Rueb, die tevens werd gekozen als voorzitter van de FIDE. Het hoofdkantoor werd gevestigd in het Nationaal Schaakgebouw aan de Van Speijkstraat te Den Haag.
Let wel, het acroniem van de Fédération Internationale Des Échecs was aanvankelijk niet FIDE, maar FIE. Enkele jaren na de oprichting werd de naam gewijzigd op instigatie van, what's in a name, de Italiaanse schaakbobo Alberto Fidi!

Officieel Olympiade

In juli 1925 organiseerde de FIDE in Zürich haar eerste jaarvergadering, ter ere van het 117-jarig bestaan van de plaatselijke schaakvereniging (de oudste van Europa!). Tijdens deze vergadering werd Capablanca erkend als wereldkampioen. Tegelijkertijd werd de wens uitgesproken te worden betrokken bij de organisatie van de strijd om het wereldkampioenschap, dat tot dan privébezit was. De FIDE ging in principe akkoord met de London Rules, maar men vond een bedrag van 10.000 dollar wat al te gortig en Capablanca werd (vergeefs) opgeroepen zijn eisen te matigen.
Een jaar later kwamen de gedelegeerden bijeen in Boedapest. Tijdens dit congres werd er, behalve vergaderd, ook geschaakt. Er waren diverse evenementen waaronder een landenwedstrijd, maar die stelde niet veel voor. Vanwege het geringe aantal deelnemende landen telde het evenement niet als officiële Olympiade. Overigens, de naam 'Olympiade' was niet de officiële naam, de FIDE gebruikte zelf het wat omslachtige 'Tournament of Nations'. Maar in de wandelgangen werd er hardnekkig gesproken van 'Olympiade', een verwijzing naar de Olympische Spelen van het oprichtingsjaar 1924. Met ingang van 1952, toen het evenement in Helsinki werd gehouden, werd de naam officieel.
De eerste door de FIDE erkende Schaakolympiade werd gespeeld in 1927 te Londen, waar zestien landen acte de présence gaven. Voor deze gelegenheid stelde de Britse industrieel Frederick Hamilton-Russell een naar hem genoemde puissant grote beker ter beschikking, die nog steeds

in de prijzenkast van het winnende land terecht komt. Hongarije, onder aanvoering van Geza Maroczy, was de sterkste. Denemarken pakte verrassend het zilver en de derde plaats ging naar het gastland. Het Nederlandse team (Euwe, Weenink, Te Kolsté, Kroone en Schelfhout) presteerde uitstekend en eindigde op de vierde plaats. Een primeur was het eerste officiële WK voor dames, dat werd gewonnen door Vera Menchik, dochter van een Tsjechische vader en een Britse moeder. Ze zou wereldkampioene blijven tot 1944, toen zij in Londen, samen met haar moeder en zus, omkwam bij een Duits bombardement.

Professionals

De Olympiade van 1928 in Den Haag, gelijktijdig met de Olympische Spelen in Amsterdam, werd gespeeld in de zalen van het Binnenhof. Geheel conform de Olympische gedachte mochten er alleen amateurs aan meedoen, maar na veel protesten en verwarring (sommige landen hanteerden andere criteria voor het begrip 'professionalisme' dan andere) gaf de FIDE toe en mochten ook de profs meespelen. Euwe won het individuele toernooi en behaalde een van de eerste grote successen uit zijn schaakcarrière. De landenwedstrijd ging opnieuw naar het Hongaarse team, voor de Verenigde Staten en Polen. Tijdens het congres kondigde Rueb aan te willen aftreden, maar de vergadering ging daar niet mee akkoord! Rueb dankte de vergadering voor het in hem gestelde vertrouwen en bleef in functie tot 1949.

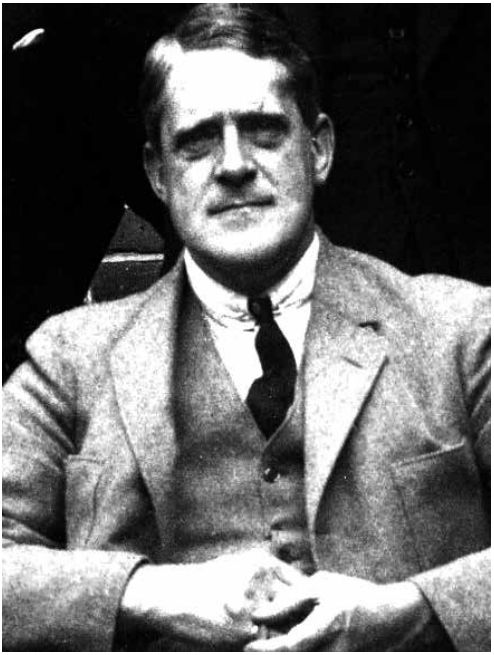

Alexander Rueb

Tijdens de eerstvolgende bijeenkomst in Venetië (1929) werd er alleen vergaderd, met als belangrijkste besluit dat professionals definitief welkom waren mee te doen aan toekomstige Olympiades. In 1930 was er weer een landenwedstrijd, ditmaal in Hamburg ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de Hamburger Schachklub. Polen won, met dank aan Rubinstein (15 uit 17!) en Tartakower (12 uit 16), die nooit in Polen was geweest en niet eens Pools sprak! Het Nederlandse team (zonder Euwe maar met onder andere Weenink, Landau en Noteboom) eindigde op een keurige zevende plaats. Op de vergadering werd besloten dat voortaan in een vaste bordvolgorde zou worden gespeeld, wat tot die tijd nog niet het geval was.

De Olympiade van 1931 was in Praag. Een recordaantal van 19 teams nam deel. Ditmaal waren het de Amerikanen, aangevoerd door de grote Frank Marshall, die de show stalen. In de eindrangschikking bleven zij de Polen welgeteld één bordpunt voor. Tsjechië eindigde op de derde plaats. Nederland, opnieuw zonder Euwe, eindigde wat teleurstellend als elfde. De mij volslagen onbekende Johannes ("zeg maar Joop") Addicks deed

The Hyper Accelerated Dragon
Raja Panjwani
250 pages

04.17

In this book International Master Raja Panjwani presents the Hyper Accelerated Dragon. He demonstrates from the second move a dynamic way to fight 1.e4. He covers all of White's main variations and sidelines and even the most critical 'Maroczy bind' gets a new treatment. Raja's book is recommended for all players that are eager to enter the critical lines in this exciting Sicilian.

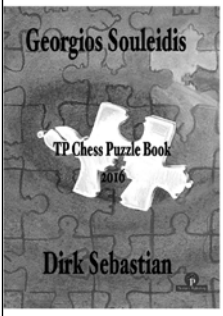

TP Chess Puzzle Book 2016
Georgios Souleidis & Dirk Sebastian
395 pages

04.17

International Masters Souleidis and Sebastian started for TP a yearly new series of exercise books. They selected for their first volume an exceptional amount of great tactical 'personalized' themes, making this book unique in its kind. Their message is loud and clear: focus, exercise and improve your tactical intuition!

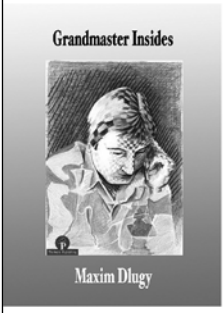

Grandmaster Insides
Maxim Dlugy
425 pages

03.17

Grandmaster Maxim Dlugy presents an overview of his Life and explains how he reached the World elite of Chess. He guides the reader into his analytical kitchen and explains his way of thinking. We are convinced that his training methods will help many players improving their level.

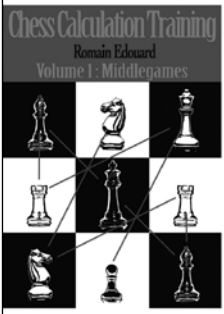

Chess Calculation Training
Romain Edouard Vol. I: Middlegames
264 pages

03.17

Romain Edouard launches a brand new series of exercise books. In this first volume, he focuses on middlegames. Romain has carefully selected 496 positions, which arose in real games in the recent past. To obtain the best possible training result out of each position, he has separated the exercises into 11 different categories, covering both tactics and strategy, attack and defence.

THINKERS PUBLISHING

van zich spreken door aan het vierde bord bepaald niet onverdienstelijk 10 uit 16 te scoren.
Het was de bedoeling dat de Olympiade van 1932 in Spanje zou worden gehouden, maar de Spanjaarden werden met onoverkomelijke financiële problemen geconfronteerd en moesten de organisatie teruggeven. De FIDE besloot het evenement uit te stellen en pas een jaar later bijeen te komen in het Britse Folkstone. Geen Nederlands team ditmaal. De Amerikanen prolongeerden hun titel en bleven het Tsjechische team 1½ bordpunt voor. Voorafgaand aan het toernooi hadden de Zweden een verbetering ontdekt in de Tarrasch-variant van het damegambiet. Het leverde hen veel punten en een derde plaats op. Op de vergadering werd afgesproken voortaan slechts eens in de twee jaar een landenwedstrijd te organiseren.

Alleen arische schakers

In 1935 waren de Polen gastheer. Twintig teams traden in Warschau aan, en opnieuw schitterde het Nederlandse team door afwezigheid. De Verenigde Staten, onder aanvoering van de oude Marshall en de nieuwe ster Reuben Fine, toonden zich voor de derde maal in successie de sterksten. Zweden eindigde als tweede en het brons ging naar de Polen.
Tijdens de vergadering werd bekend gemaakt dat de Duitse Schaakbond in 1936 in München een landenwedstrijd zou organiseren die zou samenvallen met de Olympische Spelen van 1936 in Berlijn. De Duitse Schaakbond was op dat moment al enkele jaren geroyeerd door de FIDE omdat ze alleen arische schakers toeliet, maar de Duitsers was er veel aan gelegen het royement ongedaan maken en om de FIDE te paaien gingen ze er eenmalig mee akkoord ook joodse schakers toe te laten. De FIDE wilde geen standpunt innemen en voor- en tegenstanders debatteerden zo fel dat het soms tot in de speelzaal te horen was. Rueb stelde uiteindelijk voor iedere nationale bond de vrije keuze te laten. Dit voorstel werd aangenomen met 10 stemmen voor, 3 tegen en 4 onthoudingen.

Uiteindelijk zouden 21 teams in München komen opdraven, waaronder warempel weer een Nederlands team. Een unicum was dat de teams uit acht spelers bestonden in plaats van vier, een formule die later nooit meer is herhaald. Erg sterk was het toernooi overigens niet bezet. De Britten en de Amerikanen ontbraken, en veel toppers gaven de voorkeur aan het gelijktijdig gehouden toernooi in Nottingham. Hongarije won voor Polen en Duitsland. Nederland werd dertiende.

In Stockholm 1937 wonnen de Amerikanen voor de vierde maal in successie (de onofficiële Olympiade van München 1936 niet meegerekend). Vooral Kashdan en Horowitz droegen met scores van respectievelijk 14 uit 16 en 13 uit 15 fors aan dit resultaat bij, maar ook Reuben Fine deed van zich spreken met 11½ uit 15. Hongarije werd op afstand tweede en Polen wist het brons nog net voor de verrassend sterke Argentijnen weg te kapen. Nederland had met Euwe, Landau, Prins, Van Scheltinga en De Groot een vrij sterk team afgevaardigd dat lang om de prijzen meedeed, maar uiteindelijk zat er toch niet meer in dan een zesde plaats. Euwe, op dat moment regerend wereldkampioen, scoorde aan het topbord verdienstelijk 9½ uit 13.

Oorlog

De Olympiade van 1939 werd gespeeld in Buenos Aires, voor de eerste maal buiten Europa. Maar liefst 27 teams deden mee, een record in die tijd. Vooraanstaande schaaklanden als de Verenigde Staten, Hongarije en Joegoslavië ontbraken.

Er was wel een Nederlands team, maar Euwe bleef weer eens thuis en werd vervangen door de Rotterdamse schaker Chris de Ronde. De Europese landen scheepten gezamenlijk in aan boord van de *Priapolis* voor een Transatlantische reis die meer dan drie weken zou duren.

Tijdens deze Olympiade waren de Duitsers weer welkom, hoewel ze nog steeds joodse schakers uitsloten van deelname. Tsjecho-Slowakije, dat na de Duitse annexatie van Sudetenland in oktober 1938 en de inlijving van de overige gebiedsdelen in maart 1939 de facto niet meer bestond, deed mee onder de naam 'Protectoraat Bohemen-Moravië'. Oostenrijk had na de Anschluss van 13 maart 1938 hetzelfde lot ondergaan en had lijdzaam moeten toezien dat hun twee sterkste spelers, Eliskases en Becker, deel uitmaakten van het Duitse team. Opvallend was verder de deelname van Palestina, dat destijds een ook toen al roerig Brits protectoraat was.
Een vreemde eend in de bijt was de Duitse Sonja Graf, die meespeelde in het gelijktijdig met de Olympiade georganiseerde dames-WK. Op grond van haar openlijk beleden anti-nazisme verbood de Duitse delegatieleider Becker haar onder de Duitse hakenvlag te spelen. Gedurende het toernooi stond er een wit vlaggetje op haar tafel met daarop de toepasselijke tekst Libre (vrij).

Door het grote aantal landen waren er voor het eerst in de Olympiade-geschiedenis voorronden nodig. Nederland eindigde in zijn groep achter Argentinië en Litouwen op de derde plaats en plaatste zich vrij eenvoudig voor de grote finale.

Deze zou op 1 september 1939 beginnen, maar op dezelfde dag kwam het bericht van de Duitse inval in Polen. Grote consternatie! De Engelsen gingen stante pede naar huis en de meeste landen hadden veel zin hetzelfde te doen. Na veel gesteggel werd besloten toch verder te spelen, waarbij zij aangetekend dat sommige landen weigerden tegen Duitsland uit te komen. In totaal zouden zes wedstrijden in een reglementaire 2-2 eindigen. Uiteindelijk bleef Duitsland het Poolse team een half bordpunt voor en werd daarmee winnaar van de Olympiade. Estland, onder aanvoering van Paul Keres, eindigde op de derde plaats. Nederland presteerde naar vermogen en eindigde als achtste.

Het congres besloot het FIDE-kantoor naar Buenos Aires te verplaatsen en de Argentijn De Muro tot FIDE-voorzitter te benoemen, als opvolger van Rueb. Deze noemde de besluiten ongeldig en voerde ze niet uit. Pas in 1949 trad hij daadwerkelijk af.
Tijdens de oorlog was er een bruisend schaakleven in Buenos Aires vanwege de vele spelers die een onzekere toekomst in Europa uit de weg gingen en besloten in Argentinië te blijven. De belangrijkste waren Najdorf, Pilnik, Czerniak en Stahlberg, alsmede het gehele Duitse team. Ook de Nederlander De Ronde vond in Argentinië een nieuw vaderland.

Door de oorlogshandelingen kwam het internationale schaakleven grotendeels tot stilstand en de Olympiade van 1939 was voorlopig de laatste. De eerstvolgende was pas in 1950 in het Joegoslavische Dubrovnik. Het wereldkampioenschap kwam door het overlijden van Aljechin definitief in handen van de FIDE, dat een grote stimulans kreeg met het lidmaatschap van de Sovjet-Unie in 1948.

Een uitgebreide versie van dit verhaal is te vinden op www.sgaschaken.nl/over-sga/dirks-historiehoek.

Rebers nieuw bestuurslid MEC

Nadat de 48-jarige Eugene Rebers in 2016 toetrad tot het bestuur van de KNSB, is hij nu ook bestuurslid van het MEC geworden. Zijn voornaamste taak is de communicatie tussen het MEC en de KNSB te onderhouden, maar uiteraard hopen we dat hij méér voor het MEC kan betekenen. In het KNSB-bestuur is hij verantwoordelijk voor Topschaak.

ADVERTENTIE

Alles op schaakgebied!
Scherpe prijzen, snelle verzending, schaaktechnisch advies.
Contact: WGM Erika Sziva E-mail info@debestezet.nl / webshop: www.debestezet.nl

Ontmoetingen met wereldkampioenen en vijf andere nieuwe titels

Florian Jacobs

Ivan Sokolov: Chess Middlegame Strategies. Thinkers Publishing, 2017. € 24,95.
We bijten het spits af met het nieuwste boek van Ivan Sokolov. Het thema: typische middenspelstrategieën. In 37 uitvoerige partijanalyses, die vaak van recent gespeelde partijen zijn, bespreekt Sokolov allerlei interessante ideeën en originele ingevingen. Omdat hij zelf ook heel wat van het spel begrijpt en zijn begrip goed weet over te brengen, zijn de analyses fijn om te volgen. Wel is het beoogde lezersniveau aan de hoge kant: Sokolov eindigt menige variant met een evaluatie zonder uitleg en dendert sowieso flink door. Voor spelers met een rating vanaf 2000.

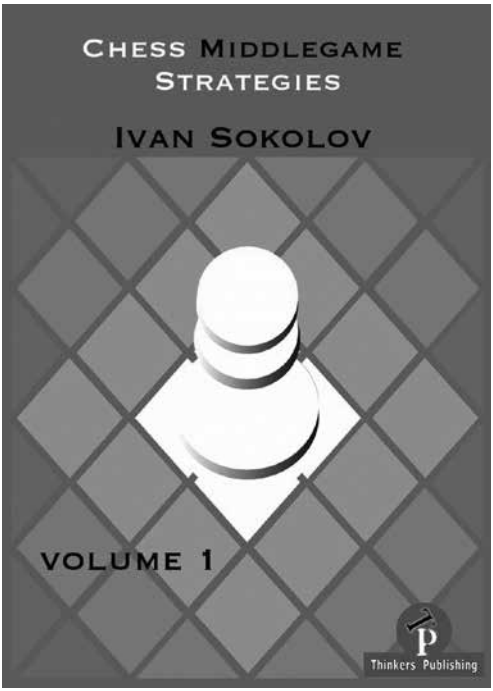

Jan Timman: Timman's Titans. New In Chess, 2016. 336 pagina's. € 26,95.
Timmans nieuwste boek is een echte Timman. In een sobere, meevoerende stijl en een verteltrant met oog voor detail doet Timman verslag van zijn ontmoetingen met de wereldkampioenen. Ik kon het boek niet wegleggen: sfeervol en sympathiek haalt de auteur de ene interessante geschiedenis na de andere aan. Dat zijn er flink wat bovendien: Timman zoekt naar sporen van Aljechin in Lissabon, krijgt vaderlijk advies van Euwe, en zakt door met Tal. Aan het eind van elk hoofdstuk analyseert Timman meerdere partijen van de titanen, al dan niet uit zijn eigen gevechten met hen. Een boek om een glas wijn bij te drinken en van de rijke anekdotes en de schaakklasse te genieten.

Karsten Müller & Georgios Souleidis: Winning with the Slow (but Venomous!) Italian. New In Chess, 2016. € 27,95.
Er zijn grofweg twee soorten openingsboeken: boeken die de plannen en strategieën van een bepaalde opening uitleggen en boeken die grossieren in lange varianten en detailonderzoek over een opening uiteenzetten. De uitlegboeken staan vol tekst, de detailboeken staan bol van de varianten. Het eerste type is goed om een openingsavontuur mee te beginnen, aan de tweede soort ontkomt de serieuze schaker eigenlijk niet. Waarom vertel ik dit allemaal? Omdat *Winning with the Slow (but Venomous!) Italian* weliswaar oogt als een boek van de eerste categorie – een vrolijke schildpad op het omslag en 'Easy-to-Grasp' in de ondertitel – maar omdat de inhoud onmiskenbaar tot de tweede categorie behoort! De auteurs leveren een gedetailleerd en

grondig repertoire dat begint met de openingszetten 1.e4 e5 2.Pf3 Pc6 3.Lc4. Een aanrader – de subtiliteiten van deze opening komen goed naar voren – maar vergis u niet: dit is pittige kost!

Konstantin Sakaev & Konstantin Landa: The Complete Manual of Positional Chess. New In Chess, 2016. 320 pagina's. € 27,95.
Aan bombarie geen gebrek bij de presentatie van dit boek: je zou niet minder denken dan dat de studie van positiespel een definitieve bijbel heeft gekregen. Zo'n vaart loopt de inhoud niet. Het boek is duidelijk gericht op schaaktrainers: in de inleiding geven de auteurs tips voor de begeleiding van een leergierige student, en het vervolg bestaat uit partijanalyses en partijfragmenten. Steeds zijn de stellingen gerangschikt naar thema. Ook geven de auteurs de moeilijkheidsgraad van een schaakstelling aan. Al met al een heel handig boek om lessen mee voor te bereiden, en de aandachtige autodidact zal er ook zeker wat van opsteken. Een grondige en degelijke verzameling voor de ijverige schaakstudent vanaf een rating van ongeveer 1900.

Viktor Moskalenko: Training with Moska. New In Chess, 2017. € 27,95.
Geliefd schaakschrijver Moskalenko stelt ook nu niet teleur: in de hem kenmerkende vlotte stijl en presentatie – plaatjes en toeters en bellen alom – nodigt hij de lezer uit eens goed aan diens probleemoplossend vermogen te werken. Honderden opgaven met begeleidend commentaar staan enigszins gerangschikt naar thema's als tactiek, strategie en eindspel. Het is een beetje een ratjetoe vol uitroeptekens, eerlijk gezegd, maar de toon is dermate aansteke-lijk dat ik dit boek toch wel aanraad voor de clubschaker die een dikke pil wil meenemen op vakantie. Je steekt er sowieso wat van op en wie krijgt er geen zin om te schaken door het spelplezier van Moskalenko?

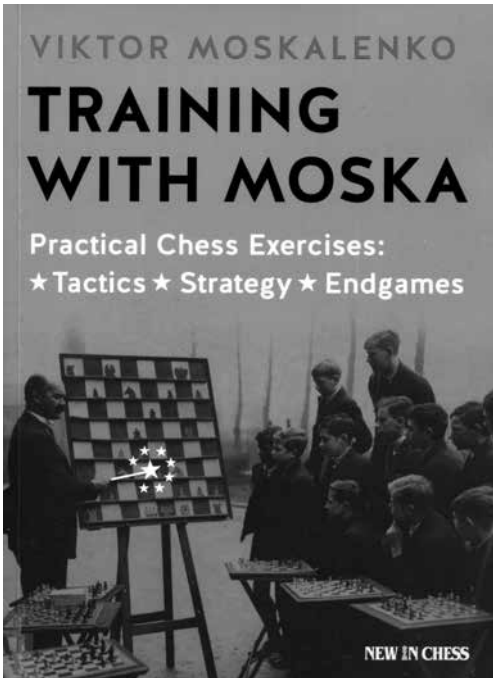

Yearbook 122. New In Chess, 2017. 256 pagina's. € 29,95.
De *Yearbooks* van New In Chess blijven zich maar (enigszins) vernieuwen: de tekstuele uitleg bij openingsvarianten is ook in deze editie uitgebreid en de serie verwelkomt een nieuwe columnist: topgrootmeester Bologan. Hij bespreekt de wereldkampioenschappen rapid en blitz. Verder heeft de liefhebber van een scherpe Siciliaan meerdere complexe *surveys* om zich in te begraven, komen een paar minutieuze Spaanse varianten voorbij en zien we veel fianchettosystemen met 1.d4. Voor wie houdt van kluiven op openingdetails, en voor de toernooischaker.

Financieel jaarverslag Max Euwe Centrum 2016

Het lag reeds lange tijd in de lijn der verwachting: het Max Euwe Centrum heeft in 2016 een verlies geleden van €9.731. 2015 was het laatste jaar waarin nog subsidie werd verstrekt door de gemeente Amsterdam. De subsidie van €29.270 dekte circa een derde van de begroting. Door een combinatie van kostenbesparingen die reeds enkele jaren zijn ingezet, en de opstart van alternatieve verdienmodellen, is het verlies relatief beperkt gebleven.

De inkomsten uit donaties zijn voor het tweede jaar duidelijk hoger dan voorheen. Vermoedelijk is de financiële situatie van het MEC mede debet aan deze ontwikkeling. Het is goed te zien dat menig donateur het MEC een warm hart toedraagt. De bijdrage van de KNSB is redelijk constant gebleven na een dalende trend tot enkele jaren geleden. Met een bijdrage van 50 eurocent per lid draagt ieder lid een steentje bij aan het MEC, waarvoor onze dank!

Het bedrag dat de actie Vrienden van Euwe opbrengt is licht gedaald van €11.940 in 2015 naar €11.540 in 2016. Een deel van de in 2011 ingezette 5-jarige overeenkomsten is in 2015 verlopen. Meerdere Vrienden zijn een nieuwe overeenkomst opgestart, of hebben een donatie gegeven. De band met het MEC blijft daarmee sterk. HouseCheck is subsponsor voor een bedrag van €7.800 in 2016 en blijft aan in 2017. De boekenschenkingen blijven komen, alleen minder dan in 2015. We zijn zeer dankbaar voor de aanzienlijke opbrengst die dit op de boekenmarkt heeft opgebracht. Deze opbrengst valt onder schenkingen. Naast de bijdrage van de Pleinvereniging was er geen extra sponsoring voor het Pleinfestival. Het is fijn dat de Pleinvereniging al vele jaren samen met het MEC het Pleinfestival, een jaarlijks hoogtepunt in de activiteiten, mogelijk maakt.

Er zijn meerdere acties opgezet die tot extra inkomsten leiden. De Vriendenloterij heeft met een beperkt aantal deelnemers circa €700 opgeleverd. De vrijwilligers vragen regelmatig aan bezoekers of ze een gift in de giftenbox willen stoppen die eind 2015 is neergezet, dit resulteerde in €950 aan inkomsten. De Euwepas en Sponsorkliks leiden tot bescheiden opbrengsten, maar hebben meer potentieel. Met deze bij het MEC verkrijgbare pas kunnen schakers en toeristen tegen korting gebruikmaken van diensten en restauratieve voorzieningen die verbonden zijn aan de schaakwereld of het Max Euweplein. Via de MEC website kan via het Sponsorkliks-logo worden ingelogd op webwinkels van Booking.com, KLM, Coolblue, Bol.com, etc. Een percentage van de aankoop, 1 tot 10%, gaat naar het MEC zonder dat het u één cent extra kost!

Tot slot, dank aan de vrijwilligers die zich vaak al jaren lang onbezoldigd inzetten voor het MEC. Zonder hen zijn de activiteiten van het MEC niet mogelijk.

De financiering van het Max Euwe Centrum is voor 2017 gedekt door vrij beschikbare reserves van meer dan €50.000. Na het vervallen van de subsidie is er nog steeds een gat in de begroting van circa €10.000. Het bestuur blijft hard werken aan de uitbouw van de verdienmodellen. Naar verwachting wordt in 2017 eveneens een verlies gerealiseerd van circa 10.000 euro. Vooralsnog is het Max Euwe Centrum niet in veilig vaarwater.

Uw hulp is als altijd van harte welkom, alsmede goede ideeën ter verhoging van de inkomsten! Als u suggesties heeft, neem gerust contact op met Eddy Sibbing (euwemec@xs4all.nl of 020-6257017).

Albert Riemens, Penningmeester Max Euwe Centrum

Staat van baten en lasten over 2016

	Exploitatie 2016	***Exploitatie 2015***
	euro's	euro's
Baten		
Donateursbijdragen en giften	24.835	24.775
Giftenbox	950	526
Vrienden van Euwe	11.540	11.940
KNSB ("Euwe-gulden")	10.370	10.318
Subsidiebaten	0	29.250
Sponsorbijdragen	7.800	11.150
Financiële baten	187	287
Legaten en schenkingen	4.020	5.682
Euwepas	255	0
Overige baten	2.052	9.574
Som der baten	62.009	103.502
Lasten		
Personeelskosten	19.775	21.065
Huur gebouw	27.411	27.183
Service- en Huisvestingskosten	15.452	16.798
Overige lasten	9.102	11.179
Som der lasten	71.740	76.225
Saldo	- 9.731	+ 27.277

Sponsoren

De activiteiten van het MEC worden mogelijk gemaakt door: de Koninklijke Nederlandse Schaakbond, de Vrienden van Euwe, de Ondernemersvereniging Max Euweplein, schenkingen, giften en bijdragen van onze donateurs. Ook krijgt het MEC (im)materiële steun van: HouseCheck, Holland Casino, New in Chess, Thinkers Publishing, De Beste Zet en Schaak- en Gowinkel Het Paard.

Schenkingen

De afgelopen periode hebben we veel fraaie schenkingen mogen ontvangen. Van Mari-Anne van Deursen, Thomas Willemze, Carel Vredenborg, de heer Wijnoogst, Louis Ficq, Dirk Goes, Wim Vijvers, Geertje Hoogendijk, Annamaria van Keulen en Teun Koorevaar kregen we schaakboeken.

Daarnaast hebben we (nieuwe) boeken gekregen van auteurs en uitgeverijen: van Titus Ensink het jubileumboek *140 jaar schaakclub Van der Linde*, van Rob van Vuurde *Adoe toean blanda*, *U staat schaakmat!*, van Karel van der Weide *Ein Schachleben* in *100 Partien*, van Ignace Vandecastele *SchaakStudiespinsels 2*, van schaakclub de Paardensprong *10 jaar Sc de Paardensprong*, van Thinkers Publishing *Leer schaken in 10 lessen* door Paul van der Sterren en *Correspondentie-schaken in Nederland, 50 jaar NBC 1966-2016*.

Ringdijk 45, het geboortehuis van Euwe
(Foto Frans Woons)

Rie ten Bosch en Simon Gribling schonken naast boeken ook diverse schaakspellen. New in Chess schonk een hele voorraad NIC-magazines. Thea Wiegman een schaakcomputer, een schaakspel en een schaal *SV Parkwijk 1910-1985*. Frans Woons schonk een schaakcomputer, maar ook foto's van het geboortehuis van Euwe, een archiefkaart betreffende de familie Euwe en enkele boeken. Van Piet Rutgers kregen we kopieën van het octrooi van zijn vader over de schaakvlag.

Van de erfgenamen van de bekende schaak-journalist Jules Welling kregen we dozen vol met schaakattributen. We hebben daar de exposi-tie *Schaakcuriosa* mee ingericht, aangevuld met attributen uit de collectie van het MEC.

Alle schenkers hartelijk dank!

Vrijwilligers

Jürgen Vijfschaft, in het verleden al vrijwilliger van het MEC, is onze nieuwe *conservator*. Hij heeft de expositie *Schaakcuriosa* ingericht en is nu bezig, samen met de andere vrijwilligers, om een volgende expositie voor te bereiden. Zodra die is ingericht, zullen wij het op onze website bekend maken.

Frans Altena is een andere nieuwe vrijwilliger. Frans is lid van schaakvereniging De Raadsheer uit Amsterdam en heeft ook in het SGA-bestuur gezeten.

We zijn nog steeds op zoek naar een *computer-deskundige* die onze computers kan onderhouden en regelmatig back-ups kan maken. Kennis van het bewerken van digitale bestanden zou helemaal mooi zijn, want op dat gebied is er nog veel werk te verrichten.

Ook kunnen we nog *(inval)gastheren* gebruiken, zeker nu de zomer eraan komt. De gastheren rondleidingen en doen – afhankelijk van hun interesses en capaciteiten - andere taken voor het MEC. De werkzaamheden zijn tussen 11.45 en 16.15 uur op dinsdag tot en met vijdag.

Daarnaast zoeken we een opmaker voor onze papieren Nieuwsbrief, die tweemaal per jaar verschijnt.

Heeft u interesse, of kent u iemand die een van deze taken zou willen doen, mail (euwemec@xs4all.nl) ons dan!

Frans Altena (links) en Jürgen Vijfschaft

Donateurs en vrienden van Euwe

Het eerste jaar zonder gemeentelijke subsidie zijn we boven verwachting doorgekomen: het verlies is net onder € 10.000 gebleven! Dat kwam met name door de fantastische ondersteuning van onze donateurs en de Vrienden van Euwe. Ook ons 30-jarig jubileum heeft een aantal fraaie schenkingen opgeleverd, waardoor we nu al kunnen melden dat we in 2018 open kunnen blijven. Maar willen we ook na 2018 open kunnen blijven, dan zal er financieel wel een structurele oplossing moeten komen. Natuurlijk hopen we dat onze donateurs ons ook in 2017 blijven steunen! Bij deze Nieuwsbrief zit een acceptgiro voor uw donatie voor 2017.

Alle donateurs en Vrienden van Euwe bedankt voor uw ondersteuning!

MEC-KALENDER

De komende maanden staan de volgende activiteiten op het programma:

Zaterdag 3 juni	**Eerste zaterdag van de maand** (MEC geopend)
Zaterdag 1 juli	**Eerste zaterdag van de maand** (MEC geopend)
Zaterdag 8 juli	**24e Pleinfestival** (van 12.00 tot 17.00 uur)
Zaterdag 5 augustus	**Eerste zaterdag van de maand** (MEC geopend)
Zaterdag 2 september	**Eerste zaterdag van de maand** (MEC geopend)
Zondag 1 oktober	**Start MEC-trainingen** (1400-1600 en 1600-1800)
Zaterdag 7 oktober	**Eerste zaterdag van de maand** (MEC geopend)
Woensdag 18 oktober	**Training** door grootmeester **Erwin L'Ami**
Zaterdag 4 november	**Eerste zaterdag van de maand** (MEC geopend)
Woensdag 15 november	**Training** door grootmeester **Jan Timman**
Zaterdag 18 november	De halfjaarlijkse **boekenbeurs** van 11.00-14.00 uur

Kijk op www.maxeuwe.nl voor meer informatie over deze activiteiten.

Rekening **NL91 INGB 0005 4016 70** t.n.v.
Stichting Max Euwe centrum te Amsterdam